

ELORE (ISSN 1456-3010), vol. 15 – 1/2008.

Julkaisija: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry.

[http://www.elore.fi/arkisto/1_08/kal1_08.pdf]

AJANKOHTAISTA: LAPSET KERTOVAT JA TOIMIVAT RY

Kehittäjä- ja tutkijaverkoston esittely

Liisa Karlsson

Lapset kertovat ja toimivat ry (LKT) on monitieteinen tutkija- ja kehittäjäverkosto, jossa hakeudutaan erityisesti lasten ja nuorten mutta myös aikuisten, kulttuurin, kokemusten, tiedon ja osaamisen äärelle. Perinteisestä kohteellistavasta, lasten ja nuorten maailmaa ulkoapäin tarkastelevasta ja arvioivasta toimintatavasta pyritään eroon sekä tutkimuksen eri vaiheissa että käytännön työssä. Objektiivisuuteen pyrkivän näkökulman sijaan nostetaan esiin eri-ikäisten lasten ja nuorten ajatuksia ja omaa kulttuuria: keskusteluja, ääniteitä, tarinoita, kuvia, rakennelmia, sävellyksiä, liikkeitä, leikkejä ja muita heille ominaisia tapoja toimia.

LAPSINÄKÖKULMAINEN TUTKIMUS

Lapsinäkökulmainen tutkimus on uusi käsite. Sillä tarkoitetaan tutkimusta, jossa haetaan lasten kokemuksia, näkökulmia, painotuksia ja tapoja ilmaista asioita. Se yhdistetään kulttuuriseen, sosiaaliseen ja historialliseen kontekstiin. Lapsinäkökulmaisessa tutkimuksessa syvennytään eri-ikäisiin – jopa syntymättömiin – lapsiin ja heidän tapaansa toimia ja kommunikoida, kasvaa ja oppia sekä luoda omaa ja yhteistä kulttuuria. Eri tieteenalat eivät rajoita tutkimuskohdetta tai analyysia, vaan tarkastelun lähtökohdana on lasten elämä ja lapsuus kokonaisvaltaisena ilmiönä. Siksi tutkimukset ovat usein monitieteisiä. Lapsinäkökulma vaikuttaa koko tutkimusprosessiin eli tutkimustehtävään ja -kysymysten muotoiluun, aineiston keruuseen, tutkimusmenetelmän valintaan, analyysiin ja johtopäätösten tekemiseen. Lapsinäkökulmaisessa tutkimuksessa ei siis riitä, että se jollain tapaa käsittelee lapsia tai lapsitoimintaa. (Ks. myös Karlsson 2005.)

Lapset kertovat ja toimivat ry:n toiminnan keskiössä ovat lapsinäkökulmainen tutkimus ja analysointivälineet. Verkostossa pohditaan, mitä lapsinäkökulmainen tutkimus konkreettisesti on, miten lasten näkemykset saadaan esiin eri menetelmin, miten yhdistetään lasten ja aikuisten tieto ja tutkimuksen näkökulmat. Mukana ovat muun muassa kulttuurintutkimuksen, folkloristiikan, kirjallisuustieteen, ympäristönsuunnittelun, historian, filosofian, sosiaalipsykologian, sosiologian, terveystiedon, psykologian, kasvatustieteiden, taide- ja musiikkipedagogian ja kasvatustieteiden näkökulmat.

KUUNTELEVASTI JA OSALLISTAVASTI

Verkostossa kehitetään toimintakäytäntöjä, erityisesti vastavuoroista ja lapsinäkökulmaista toimintaa sekä lapselle puheenvuoron antavia sadutusmenetelmiä (menetelmästä lisää myöhemmin tekstissä). Verkoston koordinoima tutkimus, kehittämistoiminta ja koulutus koskevat lasten ja nuorten lisäksi myös erityisryhmien, työikäisten sekä vanhusten osallisuutta perheissä, yhteiskunnassa, kulttuuri-, opetus-, kasvatus- ja palvelujärjestelmissä, työssä sekä vapaaehtoistoiminnassa. Toiminta on monikanavaista, moniäänistä, moniammatillista tutkimus-, kehittämis- ja koulutustoimintaa, jossa jaetaan kokemuksia, uusinta tietoa, taitoja sekä eri taiteenlajien näkökulmia. Verkostolla on myös oma *Lapset kertovat* -julkaisusarja, jossa on julkaistu kymmeniä julkaisuja ja internetsivusto <www.edu.helsinki.fi/lapsetkertovat>.

VERKOSTON SYNTY

1990-luvun alussa pohdittiin sekä tutkimuksessa että käytännön toiminnassa sitä, miten saada aidosti esiin lasten näkökulmat ja lapset mukaan toiminnan suunnitteluun ja sen toteutukseen. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakesin koordinoimassa ”Kuperkeikkakyyti”-kehittämiskeskusten verkostossa (1992–1998) etsittiin valtakunnallisesti eri alan toimijoita yhdistäviä, lapset huomioivia toimintatapoja. Päädyttiin ”Satukeikka”-hankkeeseen (1995–1997), jossa ryhdyttiin kirjaamaan 21 paikkakunnalla lasten omia kertomuksia (Karlsson 1999). Apuna käytettiin suomalaista sadutusmenetelmää (Riihelä 1991; Karlsson 2000, 2003), jossa lapset saivat kertoa heitä johdattelematta tarinoita, jotka kirjattiin sanatarkasti lapsen nähden. Lopuksi kertomus luettiin lapselle tai kertojaryhmälle, joka sai muuttaa tai korjata sitä, mikäli halusi. Aikuisen saduttajan tehtävä oli kuunnella, mitä lapsi halusi kertoa, eikä muokata lapsen kertomaa satua. Omien kertomustensa kautta lapset olivat kirjenvaihdossa muiden lasten kanssa. Vaikka klassisessa sadutusmenetelmässä kirjataan kertomuksia, on saduttavan aikuisen mielenkiinto siinä, mitä lapsi haluaa kertoa, mitä hän ajattelee ja miten toimii. Saduttavalla toimintakulttuurilla tarkoitetaankin laajasti lasten näkökulmat huomioivia toiminta- ja tutkimustapoja.

Jo keväällä 1996 toiminta levisi uusien paikkakuntien lisäksi kaikkiin Pohjoismaihin. Lasten arjessa syntyneitä kertomuksia kerättiin, ja niistä syntyi yli 5 000 kertomuksen arkisto, joka luovutettiin Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran (SKS) Kansanrunousarkistoon. 3 500 kertomusta on kirjattu sähköiseen muotoon ja luovutettu Yhteiskuntatieteelliseen tietoarkistoon. Vuonna 2008 ilmestyi kertomuksista lasten omien satujen kirja *Korvaan päin* (Riihelä & Karlsson & Karimäki & Lastikka), jota voi tilata yhdistyksestä. Heti ”Kuperkeikkakyyti”-verkoston ja ”Satukeikka”-hankkeen alussa mukana oli myös eri alojen tutkijoita.

LAPSET KERTOVAT JA TOIMIVAT RY KÄYTÄNNÖSSÄ

Yhteiselle lapsen näkökulmaa tutkivalle, kehittäväälle ja tiedottavalle foorumille oli kysyntää. Kuitenkaan missään yliopistossa, valtion tutkimuslaitoksessa tai yhdistyksessä ei koordinoitu tämänkaltaista tutkimusta ja toimintaa. Vuonna 1995 syntyi ensimmäinen moni- ja poikkitieteinen lapsuuden- ja lapsitutkimuksen tutkijaryhmä, joka syventyi lasten näkökulmiin. Lapset kertovat ja toimivat -verkosto rekisteröitiin yhdistykseksi vuonna 2004.

Verkosto järjestää tällä hetkellä tutkijatapaamisia, valtakunnallisia seminaareja (ks. esim. Karlsson 2006) ja verkostoiltoja, yleisö- ja koulutustilaisuuksia, juhlia, retkiä ja julkaisutoimintaa (ks. esim. Kemppainen 2001; Riihelä 1991; 2000; 2001; 2002; 2003). Kertomuksia ja kulttuurituotoksia kerätään kansainvälisenä sadutuksen ja sadunkeronnan päivänä 20. maaliskuuta sekä Sadun päivänä 18. lokakuuta. Osa tuotoksista julkaistaan verkoston internetsivustoilla. Eri teemaryhmät koordinoivat toimintaa. Kansainvälisiä hankkeita on muun muassa Virossa, Libanonissa, Etelä-Afrikassa ja Ecuadorissa (ks. esim. Karlsson & Levamo & Siukkonen 2006; Arethabeng School & al. 2006). Erilaisiin aiheisiin kuten leikkiin (Karimäki 2005), lasten kulttuuriin, lasten tapoihin toimia ja ilmaista itseään, osallistaviin, lapsinäkökulmaisiin menetelmiin (Stenius & Karlsson 2005; Karlsson & Riihelä 1991), sadutukseen ja tarinasäveltämiseen (Hakomäki 2007) sekä tutkimuksiin tutustutaan koulutuksissa ja seminaareissa. Yleisösadutusta järjestetään kirjastoissa sekä Helsingin Kirja- ja Lapsimessulla. Lisäksi verkostolaiset kehittävät toimintaa omissa tutkimus- ja työympäristöissään.

Lopuksi annan puheenvuoron kahdelle lapselle. Lasten kertomusten kautta tulee esiin lasten tapa nähdä ja kokea elämän ilmiöitä sekä se, mihin he kiinnostavat huomiotaan ja miten he sen tekevät. On myös mielenkiintoista, mistä lapset eivät kerro. Aikuinen saattaa löytää kertomuksista yllättäviä näkökulmia. Kertomukset ovat myös lasten omaa kulttuuria, jota harvoin dokumentoidaan ja julkaistaan. Lasten kertomukset on kirjattu sadutusmenetelmällä heidän omassa toimintaympäristössään, toinen kerhossa ja toinen kotona kummitäidin kanssa. Lapsille ei ole annettu aihetta tai ohjailtu, mistä tai miten heidän tulisi kertoa.

Näin kertoi kolmevuotias Aada kerhon vetäjälle hautajaisista, joihin hän osallistui:

Hautaiset

Hilu-mummo on kuollut oikeesti, että äidille tulee paha mieli, ei kun surumieli. Sitten se laitetaan arkuun ja silloin ihminen paranee siä. Sillä poltetaan – silloin se laitetaan unniin ja se paranee. Se laitetaan maahan ja silloin siitä kasvaa puita tai lehtiä tai ruohoa tai nurmikoita ja multaakin tietysti.

Mulla on jublamekko. No kun mä meen sinne Hilu-mummon juhlisiin, mulla tarvii olla semmonen jublamekko. Ne on Hilu-mummon kuolleisjuhlit.

Aada 3 v. (Riihelä & Karlsson & Karimäki & Lastikka 2008, 12.)

Vuoden ikäinen Otso puolestaan ryhtyi kertomaan omasta päivästäan kummitädilleen. Kertomus on hyvin tiivis. Sen avulla Otso kertoi hänelle mieleen jääneistä arjen tapahtumista omasta näkökulmastaan.

Osto meni liukuportaassa

Osto meni liukuportaassa. Hianosti.

Osto meni tonkkimaan. Äiti piirsi sen. Tonkkimaan.

Ihbabbaa.

Osto istui kanan laulua.

Isi meni töihin. Ei isi menny töihin.

Osto on parkekipaikalla.

Kolo. Ei pääse.

Otaa vasaran siitä kolosta. Pikkuvasaran otti Osto.

Osto vie ukille vasaran. Leikisti. Otetaan leikisti sen remontin.

Painava vasara. Ei oo painava vasara.

Otso 1v 6 kk. (Riihelä & Karlsson & Karimäki & Lastikka 2008, 10.)

* * *

Lisätietoja verkostosta ja toiminnasta saa internetsivuilta <www.edu.helsinki.fi/lapsetkertovat> ja lähettämällä sähköpostia osoitteeseen [lapsetkertovat\(at\)gmail.com](mailto:lapsetkertovat(at)gmail.com). Verkoston julkaisuja voi myös tilata sähköpostitse.

LÄHTEET

DVD- ja videomateriaali

KEMPPAINEN, KAIJA. 2001: *Pättäni – lapset kertovat erityisopettajalleen*. Helsinki: Lapset kertovat ja toimivat ry. Filminova.

RIIHELÄ, MONIKA. 2002: *Qisab Wa Tawasul – Satusilta – Kotka – Beirut*. Helsinki: Lapset kertovat ja toimivat ry. Psykologien sosiaalinen vastuu ry. Ulkoasiainministeriön kehitysyhteistyöosasto. Filminova.

Kirjallisuus

- ARETHABENG SCHOOL, FIRST GRADE & MIKKOLAN KOULU, 1/2 A-LUOKKA 2006: *Tunne kieleni – Tseba leleme la ka – Know my language*. Vantaa: Vantaan kaupungin paino [online]. <http://www.edu.helsinki.fi/lapsetkertovat/Julkaisut/Mikkola_E-Afr_Tunne_kieleni_screenvers5.07.pdf> [18.4.2008.]
- HAKOMÄKI, HANNA 2007: *Tarinasäveltämisen taito*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- KARIMÄKI, REELI 2005: Kuvitellut ja todelliset leikkipaikat. – Saarikoski, Helena (toim.), *Leikkikentiltä. Lastenperinteen tutkimuksia 2000-luvulta*. Tietolipas 208. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KARLSSON, LIISA 1999: *Saduttamalla kulttuuriin – Verkostotyön tuloksia Kuperkeikka-kehyksissä*. Helsinki: Stakes.
- 2000: *Lapsille puheenvuoro – Ammattikäytännön perinteet murroksessa*. Helsinki: Edita.
- 2003: *Sadutus – Avain osallistavaan toimintakulttuuriin*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- 2005: Lapset tiedon ja kulttuurin tuottajina. – Hänninen, Sakari & Karjalainen, Jouko & Lahti, Tuukka (toim.), *Toinen tieto – Kirjoituksia buono-osaisuuden tunnistamisesta*. Helsinki: Stakes.
- (toim.) 2006: *Lapset kertovat... Työpapereita 9/2006*. Helsinki: Stakes.
- KARLSSON, LIISA & RIIHELÄ, MONIKA 1991: *Ajattelu alkaa ihmetyksestä. Ryhmätyöstä yhteistoiminnalliseen oppimiseen*. Helsinki: VAPK-kustannus.
- KARLSSON, LIISA & LEVAMO, TIINA-MARIA & SIUKKONEN, SALLA (toim.) 2006: *Sinun, minun, meidän mango. Sadutusta yli kulttuurirajojen. Kokemuksia sadutuksesta kehitysyhteistyössä ja kansainvälisyyskasvatuksessa*. Helsinki: Taksvärkki ry.
- RIIHELÄ, MONIKA 1991: *Aikakortit – tie lasten ajatteluun*. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- 2000: *Leikkivät tutkijat*. Helsinki: Edita.
- 2001: *Storycrafting – Research report and a videotape*. Helsinki: Stakes. Filminova.
- (toim.) 2003: *Pohjolan lasten satusilltoja – Barnens sagobroar i Norden*. Helsinki: Stakes.
- RIIHELÄ, MONIKA & KARLSSON, LIISA & KARIMÄKI, REELI & LASKIKKA, ANNA-LEENA (toim.) 2008: *Korvaan päin*. Helsinki: Lapset kertovat ja toimivat ry.
- STENIUS, TUULA & KARLSSON, LIISA (toim.) 2005: *Yhdessä lasten kanssa – seikkailu osallisuuteen*. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto [online]. <http://www.edu.helsinki.fi/lapsetkertovat/Julkaisut/Stenius_Karlsson_Yhdessalastenkanssa.pdf> [18.4.2008.]

Dosentti, kasvatustieteen tohtori Liisa Karlsson työskentelee Helsingin yliopiston Käyttätymistieteellisessä tiedekunnassa. Hän on Lapset kertovat ja toimivat ry:n tutkija- ja kehittäjäverkoston puheenjohtaja.